

ČASOPIS ZA SUVREMENU POVIJEST 1/1975 — 2/1978.

HZ 27—28/1974—75. objavio je prikaz *Časopisa za suvremenu povijest* (ČSP), kojem je izdavač Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske, za razdoblje od 1969. do 1974. (1—2/1969 — 3/1974). Do kraja 1978. izašlo je deset novih svezaka ČSP (posljednji je 2/1978) u kojima je, dakako, objavljeno prilično radova o novijoj i najnovijoj povijesti Čini se korisnim, i bez ukazivanja na njihov vrijednosni prinos historiografiji, naznačiti autore i naslove tih radova.

Povijesnom razdoblju od sredine XIX st. do 1918. pripadaju rasprave: Vera *Ciliga*, O političkim koncepcijama i djelatnosti Samostalne narodne stranke 1863—1865 (2/1975); Mirko *Valentić*, Vojna krajina u austrijskoj politici 1849—1860 (2/1978); István *Dolmányos*, Rusko-mađarski savez u planovima Mihalya Károlyija i njegovi jugoslavenski odjeci (1914. god.) na i. mj. Građu su objavili: M. *Valentić*, Dvije predstavlke generala Franje Filipovića o prilikama u Dalmaciji (1866); Ivan *Kovačević*, Pisma Hinka Sirovatke Vatroslavu Brliću 1895—1896 (1/1976). Nikša *Stančić* napisao je polemički prilog: O nekim problemima iz povijesti Hrvatskoga narodnog preporoda u Dalmaciji i srpsko-hrvatskih odnosa, napose o Mihovilu Pavlinoviću i Svetozaru Miletiću (2/1975).

Povijesne prilike između dva svjetska rata teme su ovim raspravama i člancima: Stanislava *Koprivica-Oštrić*, Nezavisna radnička partija Jugoslavije i njena djelatnost u Hrvatskoj (2/1975); Vuk *Vinaver*, Svetska ekonomska kriza i jugoslovensko-italijanska trgovina (1930—34) (1/1976); Ivan T. *Berend*, Uloga ratarske proizvodnje i poljoprivrede u istočnoj i jugoistočnoj Evropi u razdoblju između dva svjetska rata (2/1977); Ivan *Jelić*, Tito i osnivanje Komunističke partije Hrvatske; Vojo *Rajčević*, Titova uloga u reorganizaciji SKOJ-a 1937. (3/1977); Mira *Kolar-Dimitrijević*, Neke mogućnosti istraživanja strukture radničke klase Jugoslavije u međuratnom razdoblju; Bosiljka *Janjatović*, Sindikalni pokret u društvenom životu Hrvatske između dva svjetska rata (1/1978). Diskusijske priloge napisale su Zorica *Stipetić*, O potrebi povijesnog pristupa istraživanju odnosa umjetnosti i revolucije (2/1975), a u povodu knjige Vlade *Mađarevića*, Književnost i revolucija — Prilog analizi sukoba na književnoj ljevici (Zagreb 1974), te S. *Koprivica-Oštrić*, Novi podaci o »Miljkoviću«, predstavniku Kominterne na VIII konferenciji zagrebačke organizacije KPJ (2/1978). Zdenka *Šimončić* autor je Pregleda literature i štampanih izvora o industrijskom razvoju Hrvatske između dva svjetska rata (2/1975); Nikola *Popović* objavio je osvrt Jugoslovenska istoriografija o diplomatskim jugoslovensko-sovjetskim odnosima između dva svetska rata (1/1976), a Mladen *Švab*, Pregled literature o ulozi slobodnih zidara u povijesti hrvatskih zemalja (1/1978). Vlado *Oštrić* je potaknut člankom Ivana *Očaka* i Jove *Popovića*, Nepoznati dokumenti o prvom suđenju Josipu Brozu (*Vjesnik*, 17. rujna 1975) napisao komentar: Nepotrebna »otkrića« o Ogulinskom procesu Josipu Brozu (1/1976) koji je izazvao reagiranje I. *Očaka* i J. *Popovića*, Znanstvena otkrića historičara Oštrića o novinskom članku o Ogulinskom procesu Josipu Brozu te, nanovo, V. *Oštrića*, Napomene o istraživanju Ogulinskog procesa Josipu Brozu (3/1977). Građu o međuratnom razdoblju objelodanili su Ljubo *Boban*, Memorandum Terencea Shonea o vanjskoj politici Jugoslavije na početku drugoga svjetskog rata (2/1975) te Bogdan *Kriz-*

man, Njemački emisar W. Malletke kod V. Mačeka uoči napada na Jugoslaviju 1941 (2/1975) i Elaborat dra Ive Andrića o Albaniji iz 1939. godine (2/1977). Miroslav Vaupotić priredio je Nepoznatu bibliografiju Otokara Keršovanija (2/1975).

Problematika NOB-e i socijalističke revolucije tema je većeg broja rasprava i članaka u ČSP: Fabijan Trgo, Oslobođenje Jugoslavije (1944—1945); Vojmir Kljaković, Doprinos Jugoslavije pobjedi Saveznika u drugom svjetskom ratu (Kratak pregled) (3/1975); Milan M. Miladinović, O izvorima za istraživanje etike jugoslovenske revolucije (1/1976); Pero Morača, Savjetovanje u Stolicama; Dušan Biber, Knez Pavle u britanskoj konfinaciji (2—3/1976); V. Kljaković, Jugoslavensko-britanski odnosi i Kominternu 1941—1943 (2/1977); Mišo Leković, Neki problemi Centralnog komiteta KPJ i Vrhovnog štaba NOPOJ 1941. godine u vezi sa rukovođenjem (3/1977); M. M. Miladinović-Milan I. Obradović, O sigurnosnoj aktivnosti narodno-oslobodilačkog odbora u našem NOR-u i revoluciji (1/1978); Zdravko Krnić, Prosvjetna i kulturna djelatnost Njemačke narodne skupine u NDH (2/1978). U povodu knjige Mladena Colića, Takozvana Nezavisna država Hrvatska 1941 (Beograd 1973) i polemika koje je pobudila objavljena su dva napisa: M. Colić, Naučna kritika ili poziv na anatemu (1/1976) i Mile Konjević, Povodom Colićeve dileme: »Naučna kritika ili poziv na anatemu« (2—3/1976). Izvještaje o znanstvenim rezultatima dali su: Nada Pisić-Kolanović, O dosadašnjim istraživanjima narodne vlasti u Hrvatskoj 1941—1945. i Rasim Hurem, Austrija i zapadnonjemačka historiografija o Jugoslaviji u drugom svjetskom ratu (3/1975). Spomenimo još priloge Ane Šlibar, Memoarska građa u Arhivu Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske, te Ane Feldman i Ljiljane Modrić, Građa KP Hrvatske 1941—1945. u Arhivu Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske (3/1975). Marija Sentić nastavila je s objavljivanjem Bibliografije literature o narodnooslobodilačkom ratu i socijalističkoj revoluciji u Hrvatskoj 1941—1945 (3/1977). U sklopu ove problematike valja upozoriti i na informaciju V. Kljakovića, Britansko-jugoslavenski kolokvij u Londonu o temi »Britansko-jugoslavenski odnosi u drugom svjetskom ratu« (2/1977) i Zlate Knezović, Kolokvij u Varšavi o »Ratu i kulturi 1939—1945« (3/1977).

ČSP je objavio i tri rada iz razdoblja socijalističke izgradnje: Marijan Matićka, Društvene promjene na selu u Hrvatskoj u vrijeme provođenja agrarne reforme i kolonizacije (1945—1948) (3/1977) i Uvjeti i okolnosti za provođenje agrarne reforme i kolonizacije u Hrvatskoj 1945. godine (2/1978); Zdravko Tomac, Razvoj i osnovne karakteristike primarnih lokalnih zajednica u socijalističkoj Jugoslaviji (3/1977).

Općoj povijesti pripada rad Zlatka Čepe, Društveno-ekonomski preduvjeti oktobarske revolucije (3/1977). Objavljena je i bibliografija Mije Haramine, O Lenjinu i njegovu djelu u nas (3/1975).

ČSP je znatnu pažnju posvetio radovima o metodologiji historije. Većim je dijelom autor tih priloga M. rjana Gross: Historija i društvene znanosti (2/1975), Na putu k budućoj historijskoj znanosti (2/1977). Objavljen je, nadalje, njezin referat sa VII kongresa historičara (Novi Sad, 4 — 7. listopada 1977), Metodološki problemi strukturalne historije s posebnim obzirom na stupanj razvoja jugoslavenske historiografije, te povodom toga napisan prilog Branislava Đurđeva, Strukturalizam i »kriza historije« i odgovor M. Gross, Je li historija društvena ili prirodno-historijska znanost? (1/1978). Objavljeni su zatim radovi Frisca J. Hobsbawma, Revolucija, kojem je uvodni tekst napisala M. Gross, O novim pristupima istraživanju revolucija (2—3/1976), te Michaela Mitterauera, O položaju ekonomske i socijalne historije u Austriji (2/1975) i Güntera Schödl, »Pruska-Njemačka« i saveznonjemačka historijska znanost (1/1978). Valja nadalje navesti priloge Maria Streche, O pitanju metodoloških obrazaca hrvatske historiografije u 19. stoljeću (2/1977), Ive Goldsteina, O odnosu historije i sociologije u nekim sociološkim udžbenicima (3/1977) te metodološke osvrtne Zorana Batušića, Josipa Jurčevića, Nenada Močanina, I. Gold-

steina i *Stipana Trogrlića* koji su nastali kao referati u dodiplomskom i postdiplomskom kolegiju iz metodologije historije kod *M. Gross* na Filozofskom fakultetu u Zagrebu (1/1978).

Napose treba istaći potpuno tematsko oblikovanje pojedinih svezaka ČSP. Tako je 1/1975. u cjelini posvećen temi: Talijanski iredentizam i jadransko pitanje. Rasprave i članke u kojima se razmatraju raznovrsni aspekti te problematike u povijesnom kontinuitetu napisali su Dragovan Šepić, Bogdan Krizman, Milica Kacin-Wohinz, Vojmir Kljaković, Mario Mikolić, Fabijan Trgo, Janko Jere i Budislav Vukas. Zatim je objavljen izbor iz najrelevantnijih dokumenata nastalih u razdoblju od 1915. do 1955, a potom Izbor gledišta jugoslavenskih pisaca o međunarodno-pravnim pitanjima vezanim uz tršćansko područje nakon drugoga svjetskog rata i Vlade Oštrića, Bibliografske bilješke o našoj literaturi za povijest jugoslavensko-talijanskih odnosa poslije drugoga svjetskog rata.

U ČSP 1/1977. sakupljen je materijal o temi: Jugoslavensko-austrijski odnosi i problemi položaja slovenske i hrvatske manjine u Austriji. Rasprave i članke napisali su Bogdan Krizman, Tone Zorn, Budislav Vukas, Mirko Valentić, Dušan Nećak i Janez Stergar. Zatim je objelodanjen izbor iz dokumenata nastalih u razdoblju od 1955. (Državni ugovor o uspostavljanju nezavisne i demokratske Austrije) do 1976. i bibliografski prilog Tone Zorna, *Odjeci jugoslavensko-austrijskih odnosa u izvorima i literaturi poslije 1920. godine.*

U nekim brojevima ČSP ima i tzv. *posebne priloge*, tj. manje samostalne cjeline o određenoj problematici: Bosiljka Milinković, Bibliografija radova o jugoslavenskom selu i poljoprivredi (1964—1975) (1/1976); Prvi kongres kulturnih radnika Hrvatske (1944) — Građa (2—3/1976); Proučavanje povijesti socijalističke izgradnje u Hrvatskoj (2/1978).

U ČSP znatan prostor zauzimaju recenzije, prikazi i bilješke o novoizalim knjigama te informacije o časopisima. Nekoliko knjiga o ekonomsko-socijalnoj problematici razdoblja između dva svjetska rata recenzirala je Mira Kolar-Dimitrijević, o sindikalnom pokretu Bosiljka Janjatović, a o razdoblju socijalističke izgradnje Zlatko Čepo. Recenzijama i informacijama o knjigama javljali su se u ČSP još i Dušan Biber, Miroslava Despot, Slavica Hrečkovski, Tomislav Išek, Antun Giron, Biljana Kašić, Nada Kisić-Kolanović, Zlata Knezović, Bogdan Krizman, Marijan Maticka, Antun Miletić, Blagoje Mujović, Stijepo Obad, Milenko Palić, Branko Petranović, Dragoljub Petrović, Branka Pribić, Lydia Sklevicky, Livia Smodić, Petar Strčić, Mario Strecha, Dragovan Šepić, Miroslav Vasić i Božena Vranješ. Navedimo da su, uz prikaze pojedinih godišta historijskih časopisa (autori: *M. Despot, Milenko Pekić, B. Pribić, M. Strecha*), objavljene i informacije o historiografskim priložima u *Radovima Filozofskog fakulteta u Zadru*, 1—5 (*Ivan Bilan*, 3/1975), *Zborniku Pravnog fakulteta u Zagrebu 1948—1976* (*N. Kisić-Kolanović*, 3/1977) i časopisima *Naše teme* od 1957. do 1975. (*Stipe Šarić*, 2/1977) i *Politička misao* od 1964. do 1977. (*B. Kašić*, 1/1978). Zatim, *M. Despot* i nadalje redovito prikazuje *International Review of Social History* i *Slavic Review*, a *B. Pribić* časopis *Österreichische Osthefte*. Napomenimo još da su *M. Maticka, P. Strčić* i *B. Janjatović* prikazali Sedmi kongres historičara Jugoslavije (Novi Sad, 4 — 7. listopada 1977), napose rad u trećoj, četvrtoj i petoj sekciji (1/1978).

U ožujku 1979. izašao je iz tiska ČSP 3/1978. i tako je zaokruženo desetogodišnje kontinuirano izlaženje. U rubrici Rasprave i članci novi ČSP donosi najprije dva teksta sa Drugog okruglog stola jugoslavensko-britanskih historičara, koji je održan u Kuparima 19 — 21. rujna 1978, na temu »Jugoslavensko-britanski odnosi u drugom svjetskom ratu«: *Ljubo Boban*, Britanija, Hrvatska i Hrvatska seljačka stranka 1939—1945. te diskusijski prilog *Bogdana Krizmana*, Napomene o nekim aspektima politike Hrvatske seljačke stranke u međuratnom i ratnom razdoblju. Zatim su tiskani radovi: *Bogumil Hrabak*, Italijanski konzul u Skradu *B. Berio*

o arbanaškom pitanju 1876—1878. godine; *Vera Ciliga*, Južnoslavenska politika Narodne stranke na početku 70-tih godina XIX stoljeća. U rubrici Izvještaji o znanstvenim rezultatima objavljen je rad *Biljane Kašić*, Problemi istraživanja skupštinskog sistema u SFRJ.

ČSP i u ovom broju ima više ocjena i prikaza novoizašlih knjiga. Autori tih napisa su *Bosiljka Janjatović*, *Savo Pešić*, *Milica Kacin-Wohinz*, *Slobodan Branković*, *Pero Nasakanda*, *Bogumil Hrabak*, *Ivo Goldstein* i *Željko Krušelj*. Kao poseban dodatak štampan je, prema abecednom redu autora radova, sadržaj svih dosada objavljenih brojeva ČSP. U toku desetgodišnjeg pojavljivanja ČSP je tiskao 500 rasprava, članaka, diskusija, polemika, dokumenata, ocjena i prikaza knjiga i časopisa te ostalih priloga o hrvatskoj, jugoslavenskoj i općoj povijesti. Pisalo je te radove oko 130 autora, ponajviše iz Hrvatske, ali i iz drugih naših republika i pokrajina pa i inozemstva. Valja zaželjati da ČSP i nadalje uspješno ostvaruje svoje zadaće vodećeg historijskog časopisa za noviju i najnoviju hrvatsku povijest.

Na kraju valja zaključiti da ČSP (glavni i odgovorni urednik *Ivan Jelić*) i nadalje znanstvenom razinom objavljenih priloga, pažljivim odabiranjem tematskih područja, raznovrsnim informativnim rubrikama te kontinuitetom u izlaženju daje značajan prinos historiografiji novije hrvatske i jugoslavenske povijesti, dakle našem znanstvenom i društvenom životu uopće.

Marijan Maticka

STARINE JAZU 56 za 1975, Zagreb 1976.

L. Margetić, Dioba općinskog zemljišta u nekim srednjovjekovnim dalmatinskim komunama (5—36). U svom razmatranju autor obuhvaća I Dubrovački teritorij — Lastovo (1316), Pelješac i Ston (1334), Astoreju 1366, Slansko primorje 1399. i Konavle (1423) 1427. i 1442; II Kotor — Grbalj (1316—18); III Split 1364. gdje samo naslućuje analognu diobu, jer mu nedostaju dokazi; IV Trogir — Podmorje (1325—43); V Brač, na kojem je zbog prevladavajućeg stočarstva došlo do diobe samo najvažnijeg ovlaštenja, tj. prava ispaše stoke sitnog zuba i VI Korčula, na kojoj se taj proces može pratiti gotovo u kontinuitetu od XIII st. dalje, što drugdje nije slučaj. Margetić ističe da s jačanjem komune dolazi do diobe uglavnom prema agnatskom principu (shvaćeno prema rimskom pravu, ne modernom) među građane dotične komune, kojom prilikom se manifestira još nedovoljna izdiferenciranost javnog i privatnog prava. Vrlo je zanimljiva, ističe autor upozoravajući da to prelazi okvir njegova rada, sličnost analizirane diobe općinskog zemljišta u srednjem vijeku na Korčuli s podjelom istovrsne zemlje prema Lumbardskoj psefizmi iz IV st. pr. n. e.

M. Oreb, Ivan Karpin »Povijest Mongola koje nazivamo i Tatarima« (37—107), spominje uz detaljan životopis koji je uradio na temelju literature,¹ autograf, navodi izdanja i najvažnije prijevode, te izbor iz bibliografije o samom Ivanu i njegovu djelu, koje u skladu s literaturom cijeni kao neobično vrijedno vrelo — putopis — za upoznavanje Mongola u XIII st., njihovih običaja, načina života, odnosa među pojedinim narodima, vođenja rata i uopće vojništva, koje je u 6. i 8. glavi djela toliko stručno prikazano da autor opravdano pretpostavlja Ivanovo vojničko zanimanje u predfranjevačkoj fazi njegova života. Inače je kao nagradu za svoje redovničke uspjehe u srednjoj Evropi i za put u središte države Mongola ušao i u povijest naših naroda kao barski nadbiskup, na kojem položaju i umire negdje nakon 1252. kada se zadnji put spominje u ispravama. Uvodni dio slijede in-

¹ Na žalost, autor nekritički preuzima tvrdnju starije historiografije o bitki s Mongolima na Grobničkom polju o kojoj nema spomena u vjerodostojnim vrelima.

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

GODINA XXXI—XXXII

1978—1979

Redakcijski odbor:

IVAN KAMPUŠ
BERNARD STULLI
JAROSLAV ŠIDAK

Glavni i odgovorni urednik:

JAROSLAV ŠIDAK

IZDAJE
SAVEZ POVIJESNIH DRUŠTAVA HRVATSKE
ZAGREB